

ОДНОСОТ ПОМЕГУ ВЕШТИНИТЕ ЗА ЖИВОТ И СОЦИЈАЛНОТО ПРИСПОСОБУВАЊЕ КАЈ СТУДЕНТИ СО ОШТЕТУВАЊЕ НА СЛУХОТ: ИМПЛИКАЦИИ ЗА СОВЕТУВАЊЕ

Самуел О. АДЕНИЈИ
Стела Ц. АНИМАМА

Сектор за образовни фондации
Универзитет Лагос, Нигерија

Примено: 5.4.2017
Прифатено: 5.7.2017

Резиме

Вовед: Нарушувањето на слухот има голем придонес врз социјалните и психолошките дефицити на лицата кои имаат вакво нарушување, што може да влијае и врз нивните интерперсонални врски. Неможноста да се слуша и потоа ефективно да се комуницира на крајот резултира со приспособување кон овој проблем што води до социјална изолација.

Цели: Целта на ова истражување е да се истражи врската помеѓу вештините за оформување на животот и социјалното приспособување на ученици кои имаат нарушување на слухот.

Методи: Истражувањето го вклучува дескриптивниот начин на анкетно истражување. Примерокот се состои од 150 ученици кои имаат нарушување на слухот, намерно одбрани од две инклузивни училишта во Лагос, Нигерија. Во примерокот беа опфатени 65 машки деца и 85 женски деца на возраст од 15 до 18 години кои учат во средни училишта. Инструментите кои беа употребени за собирање податоци беа Вештини за оформување на животот (приспособено) со сигурност од 0,80 и Скалата за социјална приспособливост (саморазвиена). Инструментите се состоеја од два оддели, имено: А и Б. Одделот А кој се однесува на Вештините за оформување на

Адреса за кореспонденција:
Самуел О. АДЕНИЈИ
Сектор за образовни фондации
Универзитет Лагос, Нигерија
Е-пошта: safeadeniyi@yahoo.com

RELATIONSHIP BETWEEN LIFE BUILDING SKILLS AND SOCIAL ADJUSTMENT OF STUDENTS WITH HEARING IMPAIRMENT: IMPLICATIONS FOR COUNSELING

Samuel O. ADENIYI
Stella C. ANYAMA

Department Of Educational Foundations
University of Lagos, Nigeria

Received: 05.04.2017
Accepted: 05.07.2017
Original article

Abstract

Introduction: Hearing impairment contributes greatly to social and psychological deficits of the affected individuals, which can affect their interpersonal relation. The inability to hear and communicate effectively results in adjustment problem that leads to social isolation.

Objectives: The objective of this study is to examine the relationship between life building skills and social adjustment of students with hearing impairment.

Methods: The study employed descriptive survey research design. The samples consisted of 150 students with hearing impairment purposively selected from two inclusive schools in Lagos state, Nigeria. The samples comprised of 65 boys and 85 girls with age range between 15 and 18 years in the Senior Secondary School. The instruments used for data collection were Life building skills inventory (adapted) with reliability of 0.80 and Social adjustment scale (Self developed). The instruments consisted of two sections namely: A&B. Section A of Life building skills contained bio- data of the respondents, while B contained 3 subscales: Self-efficacy inventory adapted from

Corresponding Address:
Samuel O. ADENIYI
Department OF Educational Foundations
University of Lagos, Nigeria
E-mail: safeadeniyi@yahoo.com

животот, содржеше биоподатоци за испитаниците, додека Одделот Б содржеше 3 потскали: Листа на самоделување приспособен од Шварцер и Јерусалим од 1995 година со сигурност од 0,85, Листа за донесување одлуки приспособен од Роу од 1997 година со сигурност од 0,75, Листа за самодоверба приспособен од Алберти и Емонс од 1995 година со сигурност од 0,80. Самосоздадената Скала за социјална приспособеност содржи 10 делови со испитувачки прашања и има сигурност од 0,69. Собраните податоци беа анализирани со употребата на Пирсонова корелација и мултиплина регресија.

Резултати: Со помош на резултатите се утврдија релативните придонеси од некои од вештините за оформување на животот врз социјалната приспособеност на учениците кои имаат нарушување на слухот. Се постигнаа меѓусебни придонеси од независните варијабли со зависните варијабли, додека најмногу придонесе донесувањето на одлуките.

Заклучок: Ова истражување ја проучува врската помеѓу вештините за оформување на животот и социјалната приспособеност на учениците кои имаат нарушување на слухот со цел да се обезбедат соодветни советодавни служби. Беше утврдено дека постои врска помеѓу вештините за градење на животот и социјалната приспособеност на учесниците што тогаш бара активни советодавни служби во рамките на училиштата.

Клучни зборови: *Вештини за градење на животот, социјална приспособеност, ученици со нарушен слух.*

Вовед

Нарушувањето на слухот е една од најлошите болести која има свои размножувачки ефекти на сите аспекти од животот. Често е вродена и присутна кај деца и возрасни широм светот. Над 360 милиони луѓе во светот се погодени од нарушен аудитивен систем и за жал, околу 32 милиони се деца (1). Ефектите од нарушувањето на слухот можат да доведат до секундарни проблеми, како перцепција, комуникација, емоционални, социјални и психолошки проблеми кои најчесто се засноваат на степенот на нарушување, возраста на детето на почетокот на загубата на слухот и интелектуалниот потенцијал на детето, што на крајот се

Schwarzer and Jerusalem 1995 with reliability of 0.85, Decision-making inventory adapted from Rowe 1997 with reliability of 0.75, Assertiveness inventory adapted from Aberti and Emmons 1995 with reliability of 0.80. The self-constructed Social Adjustment scale contained 10 items probing questions with reliability of 0.69. Data collected was analysed using Pearson Product Moment Correlation and Multiple Regression.

Results: The results revealed relative contributions of some life building skills to social adjustment of students with hearing impairment. There were joint contributions of the independent variables to dependent variable, while decision-making contributed mostly.

Conclusion: This study examined relationship between life building skills and social adjustment of students with hearing impairment with a bid to provide adequate counseling services. It was found that relationship exists between life building skills and social adjustment of the participants which then calls for active counseling services in schools.

Key words: *Life building skills, Social adjustment, Students with hearing impairment,*

Introduction

Hearing impairment is one of the worst diseases that has its multiplying effects on all aspects of life, commonly congenital, and acquired in children and adults worldwide. Over 360 million people in the world are affected by impaired auditory system and unfortunately, about 32 million are children (1). The effects of hearing impairment can lead to some secondary problems such as perception, communication, emotional, social and psychological problems that are usually based on the degree of impairment, the age of child at the onset of loss and the child's

манифестира во негативно академско и социјално однесување (2, 3). Наодите од истражувањата имаат откриено значителни ефекти. Нарушувањето на слухот влијае на севкупниот развој на личноста која го загубила слухот придружено со влијанието на социјалните, психолошките, когнитивните, како и здравствените проблеми кои се појавуваат при пролонгираното нетретирање на загубата на слухот (4). Иако ефектите варираат од една до друга индивидуа, сепак, видливиот импакт е неможностиа адекватно да се приспособат на нивната непосредна околина. Приспособувањето во оваа смисла значи индивидуата удобно да живее во нејзината непосредна околина и способноста соодветно да придонесува во таа околина истата таа индивидуа. Способноста за приспособување во соодветната околина зависи од усвојувањето на социјални и психолошки вештини, кои се попознати како вештини за градење на животот.

Вештините за градење на животот се социјални и психолошки вештини кои вообичаено се познати како знаење и способност да се користат различни социјални начини на однесување кои се соодветни во дадена ситуација и ги задоволуваат другите (2). Овие животни вештини имаат способност која го поплочува патот за позитивно и корисно однесување и помагаат на индивидуата да ги оствари и да ги претпостави неговите/нејзините социјални одговорности, да ги совлада секојдневните активности и да воспостави врски на начин кој нема да предизвика исцрпување помеѓу членовите на едно општество (4). Тие вештини се ефективна комуникација, донесување одлуки, самоделување и самопочитување, самодоверба, критично размислување, решавање проблеми, поставување цели, емпатија и креативно размислување (2, 4, 5). Животните вештини се критични фактори за социјалните врски и за промовирањето на социјалната приспособеност на децата и возрасните (6, 7). Па, затоа, ако животните вештини се критични за социјалното приспособување и другите животни детерминанти, тоа се заснова на одделни детерминанти со цел да се види дека секое дете ги поседува овие вештини за тоа да живее корисен живот во средината во која ќе се најде.

За жал, на децата кои имаат нарушување на слухот им недостасува способноста добро да се поврзат со нивните браќа и сестри,

intellectual potential, which manifests in negative academic and social behaviors (2, 3). Research findings have revealed considerable effects of hearing impairment on the total development of persons with hearing loss with its attendant impact on social, psychological, cognitive, as well as health issues arising from prolonged untreated hearing loss (4). Though the effects vary from individual to individual, however, the pronounced impact is the inability to adequately adapt to their immediate environment. Adaptation in this regard means living comfortably well within ones immediate environment and ability to contribute ones quota adequately. Ability to adapt to one's environment depends on acquisition of social and psychological skills otherwise known as life building skills.

Life building skills are social and psychological skills commonly referred to as knowledge of and ability to use different social behaviors that are appropriate in a given situation and are pleasing to others (2). These life skills have capabilities that pave the way for positive and useful behavior and help individual to achieve and assume his/her social responsibilities and cope with daily activities and relating in a way that will not cause attrition between and among members of the society (4). The skills are effective communication, decision making, self-efficacy and esteem, assertiveness, critical thinking, problem solving, goal setting, empathy and creative thinking (2, 4, 5). Life skills are very critical factors for social relationship and promoting social adjustment of children and adolescents (6, 7). Therefore, if life skills are critical to social adjustments and other life determinants; it beholds on stakeholders to see that every child possesses these skills for him to live a worthwhile life in the environment he finds himself.

Unfortunately, children with hearing impairment lack the ability to relate well with siblings, peers and adults in the society because

врсници и возрасни во рамките на општеството поради одреден број фактори од одбивање од страна на врсниците, општествена перцепција, влијанието на родовите, саморегулираност поради оневозможувачки околности, тешкотии во комуницирањето кое често води до недоразбирање, негативни реакции од општеството, статусот на родителите, дислокацијата и неможноста да се развијат одделни есенцијални вештини за градење на животот кои би можеле да им помогнат при развивањето на стратегии за надминување на ваквите ситуации. Овие фактори влијаеле врз социјалната приспособеност на децата, адолесцентите кои имаат нарушување на слухот (8). Социјалната приспособеност ја одразува социјалната и психолошката способност да се приспособат и да се поврзат со членовите на околината која ја опкружува една индивидуа (5). Ова ѝ овозможува на една личност да се впушти во успешни социјални интеракции и да презентира соодветна емоционална контрола кои ја оформуваат базата за меѓусебна врска со врсниците. Заемната врска со врсниците е доказ за соодветна социјална приспособеност (9).

Истражувачите постојано известувале и укажувале на значењето што го има интеракцијата со врсниците врз развојот на детето и неговата благосостојба (8). Способноста за добра интеракција со врсниците на рана возраст игра значајна улога врз квалитетот на социјалната приспособливост, контролата на емоциите и соработката со врсниците, како и понатамошна поддршка во нивните животи (10). Способноста на детето добро да се поврзе со неговите врсници, браќа и сестри служи како отскочна даска за социјалниот и когнитивниот развој, но исто така има и влијание врз начините на социјална приспособливост. Затоа, позитивните интеракции со врсниците и врските на детето во раното детство играат значајна улога во начинот на живот, квалитетот на живеење, успешна контрола на емоциите и успесите во животот (11).

Но, загрижувачки е податокот дека децата и адолесцентите кои имаат нарушување на слухот имаат недостаток на ваквите развојни вештини кои подоцна влијаат врз нивната приспособливост во животот. Истражувањата покажале дека децата и адолесцентите кои имаат нарушувања на слухот

of a number of factors ranging from peer rejection, societal perception, gender influence, self-regulation due to disabling condition, communication difficulty that often leads to misunderstanding, negative reaction from society, parents status and dispositions and inability to develop some essential life building skills that could have helped them to develop coping strategies. These have in no small measure affected social adjustment of children, adolescents' young adults with hearing impairment (8). Social adjustment is the social and psychological competence to adapt and relate well with members of one's environment (5). This enables one to engage in successful pro-social interactions and display adequate emotional regulation which form the basis mutual peer relationship. Mutual peer relationship is the evidence of adequate social adjustment (9).

Researchers have consistently reported and stressed the importance of peer interaction to child development and wellbeing (8). Ability to interact well with peers at an early age plays significant role on the quality of social adjustment, emotional regulation and peer cooperation and support in later life (10). The ability of a child to relate well with his peers and siblings serves as springboard for social and cognitive development and also influences pattern of social adjustment. Therefore, positive peer interactions and relationships of a child in early childhood play very significant role on pattern of life, quality of living, successful emotional regulations and life successes (11).

It is however disheartening to note that children and adolescents with hearing impairment suffer these developmental skills which later affect their life adjustment. Research have shown that children and adolescents with hearing impairment suffer difficulty in initiating social interaction, establishing relationship, developing friendship engagement with peers and are more likely to be refused and rejected by their hearing counterparts

имаат одредени тешкотии во воспоставувањето, односно започнување социјални интеракции, формирање врски, развивање пријателски односи со нивните врстници и постои голема веројатност дека ќе бидат одбиени и отфрлени од страна на децата кои имаат здрав слух (12–14). Одбивањето и недостатокот на соработка на кој што се подложни лицата со нарушен слух може да влијае врз поголемиот број вештини за градење на животот, кои се попознати како социјални вештини: самодоверба, самоделување и донесување одлуки кои голем број истражувачи ги поврзале со слабата социјална приспособливост (8).

Самодовербата како една од вештините за градење на животот е способноста за соодветно претставување на чувствата и мислите на начин што ќе ги почитува правата на другите (15). Кај самодовербата е од особена важност и двете страни да ја пренесат и да ја разберат пораката/пораките без да бидат повредени. Самодовербата е квалитет на тоа да се биде самоуверен и сигурен без да се биде агресивен (16). Исто така, на самодовербата се гледа како на способност за адаптација на однесувањето на интерперсоналните врски со цел да се остварат позитивните последици, а негативните да се сведат на минимум (16). На оваа вештина се гледа како на фундаментална за секој оној кој ќе живее успешен живот (17). Ова е така бидејќи ние живееме во свет на егоцентризам и себичност. Индивидуите кои имаат самодоверба развиваат доверба и задоволство во нивните способности за ефективна комуникација и ефективна поврзаност без да наштетат на персоналитетот на другите личности (18). Додека кај оние лица кои немаат самодоверба, поголема е веројатноста да искушат самотија, психолошка траума и незадоволство за социјалните поставки кои можат да создадат проблеми при приспособувањето (19, 20). Евидентно е дека децата и адолесцентите кои имаат нарушувања на слухот имаат проблем да ги изразат своите потреби и интереси на ефективен начин. Не е доволна достапната литература за слабата интеракција на децата со нарушен слух (8), но поголем број од литературата и направените истражувања посочуваат и имаат откриено дека кај децата и адолесцентите кои имаат нарушувања на слухот недостаатока способноста за соодветно да искажат

(12–14). Rejection and lack of cooperation suffered by the hearing impaired may influence their major life building skills otherwise known as social skills such as assertiveness, self-efficacy, and decision-making among others which many researchers have linked to poor social adjustment (8).

Assertiveness, one of the life building skills is the ability to competently communicate thought and feelings in a manner that respects the rights of others (15). In assertiveness, both parties disseminate and understand message(s) without being hurt. Assertiveness is the quality of being self-assured and confident without being aggressive (16). It is also viewed as the ability to adapt behavior to interpersonal relations on demands so that positive consequences are best achieved and negative ones are reduced to the barest minimum (16). This skill is considered as fundamental for anybody that will live a successful life (17). This is because we live in the world of egocentrism and self-centeredness. Assertive individuals develop confidence and satisfaction in their ability to communicate and relate effectively without damage to other persons' personality (18). Whereas, those who are not assertive may likely experience loneliness, psychological trauma and dissatisfaction in social settings which may likely constitute adjustment problem (19, 20). It is evident that children and adolescents with hearing impairment have problem of communicating their interest and needs effectively. Available literatures on poor interactions of children with hearing impairment are not sufficient (8), but sizable number of literature and research have indicated and revealed that children and adolescents with hearing impairment lack the ability to communicate their likes and dislikes appropriately because of their obvious disability (21). This is because social development of children with hearing impairment is sometimes delayed, which makes them unable to socially blend with their hearing counterparts

што сакаат и што не сакаат поради нивниот очигледен инвалидитет (21). Тоа е така бидејќи социјалниот развој на децата со нарушен слух некогаш е задоцнет, што на крајот резултира со тоа, тие деца да не се во можност социјално да се вклопат со лицата кои имаат здрав слух, а сето ова може да влијае врз процесот на нивното соодветно изразување без да бидат погрешно разбрани (22). Тоа укажува на фактот дека недостасува самодоверба кај многу индивидуи кои имаат нарушен слух.

Понатаму, самоделувањето е идентификувано како значаен фактор кој влијае врз животниот тек (23). Самоделувањето ја изразува вербата на личноста која се однесува на неговата/нејзината способност успешно да ја изврши дадената задача. Самоделувањето се смета за голема одредница во однос на одлуките кои ги донесуваат индивидуите, вложените напори, истрајноста, мисловните процеси и емоционалните реакции кои тие ги искусуваат (23). Ова има значајна улога во мотивацијата на личноста и нејзината сопствена контрола и влијае врз социјалните и образовните достигнувања (24), кои се разликуваат од некои од поврзаните делови кои се исто така атрибути на социјалниот дел на личноста, како самоконцепт, самопочитување и лоцирање на контролата, кои генерално се самодескриптивни и самопроценувачки (24). Исто така, самоделувањето е лична проценка на способноста на една личност да организира и да реализира насоки на делување со цел да оствари одредени цели (23). Самодовербата ја турка секоја личност за постигнување на животните желби, што ова Маслоу (Maslow) го дефинирал како самоактуелизација. Учениците со нарушен слух имаат слабо делување на социјалната скала поради условите на нивниот инвалидитет и социјалните недостатоци (2). Ова има влијание врз нивното социјално градење на личноста што е предмет на интерес на специјалните образовни кадри, социјалните работници, советниците и психијатрите. Извештајот на спроведеното истражување од страна на Бурк и Карен за проблемите со однесувањето кај учениците со нарушен слух кои биле интегрирани и дел од обични училишта, открива дека овие ученици малку се активираат во независните активности и се поподложни на стрес и имаат помала концентрација

and this can affect the process of expressing themselves adequately without being misunderstood (22), which account for why many individuals with hearing impairment are not assertive.

Furthermore, self-efficacy has been recognized as an important factor that influences life pattern (23). Self-efficacy signifies a person's beliefs concerning his/her ability to successfully perform a given task or behavior. Self-efficacy is considered as a major determinant of the choices that individuals make, the effort they expend, the perseverance they exert in the face of difficulties and the thought patterns and emotional reactions they experience (23). This plays important role in self-motivation and self-regulation and mediate social and learning achievement (24), which differs from some related constructs that are also personal social attributes such as self-concept, self-esteem and locus of control, which are generally self-descriptive and self-evaluating (24). Also, self-efficacy is personal judgment of one's capability to organize and execute courses of actions to attain specific goals (23). Personal or self-confidence propels every individual to attain life aspiration, this, Maslow regarded as self-actualization. Students with hearing impairment perform low on social scale because of the conditions of their disabilities and social disadvantages (2). These affect their personal-social construct which is a subject of concern to special educators, social workers, counselors and psychologists. Report of a research conducted by Burk and Karen on behavioral problem in hearing impaired students who were integrated in usual school revealed that, these students act weakly in independent performance and experience more stress and less concentration (25). Evidently, students with hearing impairment have poor self-value and self-concept which could have led to poor self-efficacy. Also, in a study on social integration of students with hearing impairment in

(25). Евидентно е дека учениците со нарушен слух имаат слаб систем на самовреднување и поставување сопствени концепти кои можат да доведат до слабо самодување од нивна страна. Исто така, во една студија за социјалната интегрираност на учениците со нарушен слух во инклузивните училишта, покажува дека учениците со нарушен слух имаат постигнато послаби резултати кај просоцијално однесување и повисоки резултати кај повлечено социјално однесување, во однос на нивните врстници кои имаат здрав слух (26). Слабото самодување на децата со нарушен слух може да предизвика одделни социјални проблеми кои можат да создадат тешкотии во интерперсоналните врски (2, 21).

Друг аспект на животот кој го открива ефективниот начин на приспособеност во животот е способноста да се донесат правилните одлуки. Ова е една од најзначајните вештини која треба да ја развиваат децата за да станат подоцна здрави и зрели возрасни личности (27). Донесувањето на одлуките според Кури (Curry 2004) во (28) е свесен и рационален процес во кој една личност внимателно ги зема предвид сите опции и соодветните последици. Овој процес е постојано воден од когнитивните капацитети и други поврзани карактеристики. Ефективното донесување одлуки е мерка за социјална приспособеност на една индивидуа и го рефлектира приспособувачкото однесување на секоја личност. Во моделите за нормативно донесување одлуки, вклучени се следните процеси: (1) идентификација на сите можни избори; (2) собирање на сите релевантни информации кои се однесуваат на тие можности, вклучувајќи ја веројатноста за различните последици за секоја од предвидените можности; (3) идентификација на релевантните цели на одлуката; (4) проценка на секој можен краен резултат заснован на личните верувања и вредности; (5) метод за избор од сите достапни опции и (6) преиспитување на одлуката пред истата да биде имплементирана (29). Врз основа на набљудувањата кои биле направени врз лица со инвалидитет, оние кои имаат нарушен слух имаат недостаток на способност за организирање и планирање, ментална флексибилност и имитација на задачи (30). Овие недостатоци ја ограничуваат способноста за преземање соодветни и ефективни избори или одлуки. Недостатокот на способноста за донесување

inclusive schools, that children with hearing impairment scored lower on Pro-social behavior and higher on socially withdrawn behavior than their hearing counterparts (26). The poor self-efficacy of children with hearing impairment may induce some social problems that could present difficulties interpersonal relationship (2, 21).

Another aspect of life that reveals effective life adjustment is the ability to make right decisions. This is one of the most important skills children need to develop to become healthy and matured adults (27). Decision making according to Curry (2004) in (28) is a conscious and rational process in which a person carefully considers all options and corresponding consequences. This is constantly guided by cognitive capacities and some relation characteristic. Effective decision making is a measure of social adjustment of an individual, reflects in adaptive behavior of anybody. In normative decision making models, the following processes are involved namely: (i) identification of all possible choices (ii) gathering of all relevant information pertaining to those options including the likelihood of various consequences of selecting each action (iii) identification of relevant goal of the decision (iv) evaluation of each possible outcome based on personal believes and values (v) a method of selection among all options and (vi) review of decision before implementations (29). It has been observed that people with disabilities especially, ones with hearing impairment lack the fundamental ability for organization and planning, mental flexibility and task imitation (30). These deficits limit the ability to take appropriate and effective choices or decision. The account of lack of ability to take rightful decision leads to abuse of any forms which may create additional burden to an individual with hearing impairment. For instance, report from the study by Adeniyi and Olufemi-Adeniyi on some factors predicting attitudes

правилна одлука доведува до злоупотреба на која и да е форма која може да создаде дополнителен товар кај индивидуите со нарушен слух. На пример, извештајот од студијата на Adeniyi и Olufemi-Adeniyi на некои од факторите кои ги предвидуваат однесувањата на адолесцентите со нарушен слух кон ризикот од сексуален однос открива дека многу од адолесцентите со нарушен слух носат одлуки кои имаат влијание врз нивните животи (31). Ова е поврзано со тоа што многу од индивидуите кои имаат нарушување на слухот се предмет на злоставување, непосакувана бременост и добивање сериозни сексуално преносливи болести, како што е Сидата и други смртни инфекции кои можат да доведат до евентуален морбидитет.

Евидентно е дека вештините за градење на животот биле поврзани со социјалната приспособливост во достапната литература (18, 20, 26, 31). Затоа, учениците кои имаат нарушен слух за да се приспособат социјално и добро да се поврзат со своите врсници, тие треба да имаат самодоверба, да бидат самоделотворни и да поседуваат способност за донесување добри одлуки. Соодветната врска со врсниците е компонента на тоа да се има самодоверба што е пак способност да се изразат соодветно и адекватно интересите кои ги има една личност (18). Исто така, самоделувањето е одраз на индивидуалната способност за успешно реализирање на дадена задача која може да помогне во социјална приспособливост на учениците со нарушен слух. Ова е така бидејќи постоењето на доверба во сопствените способности ги промовира позитивните врски со врсниците (8). Донесувањето на одлуки ја открива способноста да се избере правилната опција од многуте достапни опции кои налик изгледаат дека се правилни. Вклучувањето во социјално исплатливи авантури е производ на правилното донесување одлуки што е одраз на тоа како една индивидуа донесува одлука којашто е социјално и заемно корисна за сите. Како и да е, кога индивидуата има недостаток на есенцијални социјални вештини, производот на таквиот недостаток е проблем при приспособувањето што воедно е и голем проблем за лицата со нарушен слух. Неможноста да се презентираат овие социјални вештини ги повикува родителите и индивидуите со нарушен слух да побараат професионална помош од советници или психијатри кои можат да им помогнат при развивањето на соодветни социјални вештини.

of adolescents with hearing impairment towards risk sexual intercourse revealed that many adolescents with hearing impairment take decisions that affect their lives (31). This is linked to why many of individuals with hearing impairment are subject of abuse, unwanted pregnancies and contraction of serious sexually transmitted diseases such as AIDS and other deadly infections which may eventually lead to morbidity.

Evidently, life building skills have been linked with social adjustment by available literature (18, 20, 26, 31). Therefore, for students with hearing impairment to socially adjust and relate well with their peers, they need to be assertive, self-efficacious and possess ability to make good decision. Adequate peer relation is a component of being assertive which is the ability to communicate one's interest effectively and adequately (18). Also, self-efficacy is a reflection of an individual ability to successfully perform a given task which can aid social adjustment of students with hearing impairment. This is because having confidence in one's ability promotes positive peer relation (8). Decision-making reveals the ability to take right option among many available options seemingly right. Engaging in a socially worthwhile venture is a product of right decision-making which reflects how an individual make decision that is socially and mutually beneficial to all. However, when individuals lack the essential social skills, the product is adjustment problem which is a major problem of individual with hearing impairment. The inability to demonstrate these social skills demand that parents and individuals with hearing impairment seek professional help from counsellors or psychologists to be able to develop adequate social skills.

Providing, rehabilitative counselling by professional school counselors will help students with hearing impairment to develop the needed and necessary life skills that will promote and help them to live well among their peers and the society at large. This

Обезбедувањето на рехабилитирачко советување од страна на професионалните училишни советници ќе им помогне на учениците со нарушен слух да ги развијат потребните и неопходни животни вештини кои ќе им помогнат добро да живеат помеѓу нивните врстници и во општеството како една целина. Советувањето нуди програми и услуги кои ќе им помогнат на родителите и на лицата со посебни потреби да развијат позитивен концепт за себеси, силно самоделување и потребни животни вештини кои можат да помогнат во независниот живот на овие лица (32). Ако животните вештини ја формираат основата за социјална и за академска приспособливост, тогаш е од голема полза испитувањето на врската помеѓу некои од вештините за градење на животот и социјалната приспособливост на лицата со нарушен слух. Според тоа, ова истражување ја испитува врската помеѓу вештините за градење на животот и социјалната приспособливост на учениците со нарушен слух во Лагос, Нигерија.

Прашања на истражувањето

1. Дали ќе има значителна врска помеѓу независните варијабли (самодоверба, самоделување и донесување одлуки) и социјалната адаптација на учениците со нарушен слух?
2. До која мера се поврзува комбинацијата на сите независни варијабли (самодоверба, самоделување и донесување одлуки) со социјалната приспособливост на учениците со нарушен слух?
3. До која мера ќе ја предвиди социјалната приспособливост на учениците со нарушен слух секоја поединечно од независните варијабли (самодоверба, самоделување и донесување одлуки)?

Методологија

Дизајн на истражувањето

Ова истражување го имплементира дескриптивниот дизајн на анкетно истражување во кој податоците квантитативно се собираат од испитаниците.

Популација

Популацијата за ова истражување ги вклучува учениците со нарушен слух во две

is because counseling offers programmes and services that will help parents and people with special needs to develop positive self-concept, strong self-efficacy and the needed life skills that can aid independent living (32). Therefore, if life skills form the basis for social and academic adaptation, it is then very expedient to investigate the relationship between some related life building skills and social adjustment of students with hearing impairment. Hence, this study investigated relationship between life building skills and social adjustment of students with hearing impairment in Lagos State, Nigeria.

Research Questions

1. Will there be significant relationships among the independent variables (Assertiveness, Self-efficacy, and Decision-making) and social adjustment of students with hearing impairment?
2. To what extent will the combination of all the independent variables (Assertiveness, Self-efficacy and Decision-making) correlate with social adjustment of students with hearing impairment?
3. To what extent will each of the independent variables (Assertiveness, Self-efficacy, Decision making) predict social adjustment of students with hearing impairment?

Methodology

Research Design

The study employed descriptive survey research design in which data were collected quantitatively from respondents.

Population

Population for this study included all students with hearing impairment in the two inclusive

инклузивни средни училишта во кои и учат лица со нарушен слух и лица со здрав слух во Лагос, Нигерија. Државата Лагос е единствената држава во Нигерија која законски и практично има предвидено инклузивно образование во време на спроведување на ова истражување. Нивниот метод за инклузија е да се направи комбинација на ученици со одреден вид на инвалидитет со ученици без инвалидитет. Вкупниот број ученици во двете училишта во времето кога е направено истражувањето е 624 од кои 219 се со нарушен слух, како што е претставено во Табелата бр.1. Целната група е 168 ученици во средно образование кои имаат нарушен слух.

Табела 1. Демографска статистика на популацијата, примероци и пол

Училишта / Schools	Училишна популација / School Population			Популација на лица со оштетен слух / Population of Hearing Impaired			Примерок / Sample		
	Машки пол / Male	Женски пол / Female	Вкупно / Total	Машки пол / Male	Женски пол / Female	Вкупно / Total	Машки пол / Male	Женски пол / Female	Вкупно / Total
A	113	137	250	41	54	95	26	27	63
B	162	231	374	53	71	124	39	48	87
Вкупно / Total	278	350	624	94	125	219	65	85	150
Процент / Percentage	44 %	56 %	100 %	43 %	57 %	100 %	43 %	57 %	100 %

Secondary Schools that combined hearing and hearing impaired students in Lagos State, Nigeria. Lagos state is the only state in Nigeria that legislates and practice inclusive education at the time of this research. Their mode of inclusion is to combine a form of disability with non-disabled students. The total population in the two schools at time of this study was 624 out which 219 was hearing impaired as reflected in table 1. The target population was 168 Senior Secondary School students with hearing impairment.

Table 1. Demographic Statistics of the Population, Samples and gender

Примерок и техника за земање на примерокот

Големината на примерокот се состои од 150 ученици со нарушен слух избрани од две инклузивни училишта во државата Лагос во Нигерија. Критериумите за избор се засновани на видот на инвалидитетот, учениците да се дел од сениорската категорија на ученици во средно училиште и да се достапни во времето на спроведување на истражувањето. И училиштата и учесниците беа намерно селектирани врз основа на нивните индивидуални карактеристики. Од испитаниците, 65 беа ученици од машки пол додека 85 беа ученици од женски пол на возраст од 15 до 18 години, сениори во средно училиште.

Инструменти на истражувањето

Инструментите на истражувањето именувани како Листа на вештини за градење на животот (приспособена врз Листата за самодување од Алберти и Емнос, Листата за самодоверба од Шварцер и Јерусалим и Листата за донесување одлуки од Роу) со сигурност

Sample and Sampling Technique

The sample size comprised 150 students with hearing impairment selected through purposive sampling out of 168 from two inclusive schools in Lagos State, Nigeria. The criteria for selection were based on the type of disability, being at senior category of secondary school and availability during the time of the research. Both the schools and participants were purposively selected based on their peculiar characteristics. 65 were boys while 85 were girls with age range between 15 and 18 years in Senior Secondary School.

Research Instrument

Research instruments named Life building skills inventory (Adapted from Aberti & Emmons self-efficacy inventory; Schwarzer & Jerusalem assertiveness inventory; and

од 0,80 и Скалата за социјална приспособливост (самосоздадена) беа користени за собирање податоци. Приспособените инструменти беа ревидирани од страна на експерти за тестирање и мерење на Универзитетот во Ибадан, Нигерија, со цел да се осигура дека избраните инструменти ќе бидат одраз на барањата кои ги поставува местото каде што се спроведува истражувањето. Инструментите беа поделени во две групи, имено Група А и Б. Групата А се однесува на Градење на животот, односно се однесува на биолошките податоци на учесниците (возраст, пол, видот на училиште и занимање на нивните родители). Групата Б се состои од подгрупи како што се самодовербата, Скалата за самоделување и Листата за донесување одлуки. Листата за самодоверба се состои од 10 делови кои се изградени врз основа на скалата од Ликерт која има 4 нивоа со одговори како: „Секогаш“, „Понекогаш“, „Не многу често“ и „Никогаш“. Примери од такви прашања се: „Кога едно лице се однесува нефер кон тебе, дали му укажуваш за таквото негово однесување?“, „Дали вообичаено имаш доверба во своите проценки?“. Листата за самодоверба беше приспособена врз основа на Алберти и Емонс од 1995 година. Инструмент беше ревидиран и веродостојност од таквата ревидираност е тоа што тој има сигурност од 0,80 кое произлегува од користењето на Кронбах Алфа (Cronbach Alpha). Скалата за самоделување беше адаптирана врз основа на генералната скала за самоделување од Шварцер и Јерусалим од 1995 година, со 10 делови, изградени врз основа на 4 видови од Ликерт: „Не е воопшто точно“, „Тешко вистинито“, „Умерено вистинито“ и „Апсолутно вистинито“. Примери од овој дел „Јас имам доверба дека можам ефективно да се соочам со неочекувани настани“, „Кога сум соочен/а со проблеми, вообичаено можам да изнајдам неколку решенија“. Веродостојноста на оваа скала по нејзината ревидираност изнесува 0,85 со користењето на Кронбах Алфа (Cronbach Alpha). Скалата за донесување на одлуките беше адаптирана на онаа од Роу од 1997 година, односно Листата за стилот на одлуките. Скалата се состои од 10 делови, конструирана во 4 Ликерт видови: „Главна како мене“, „Умерено како мене“, „Малку како мене“ и „Најмалку како мене“. Веродостојноста после ревидираноста изнесува 0,75 со користење на Кронбах Алфа

Rowe decision-making inventory) with reliability of 0.80 and Social adjustment scale (Self-constructed) were used to collect data. The adapted instruments were revalidated by experts in test and measurement and counseling in University of Ibadan, Nigeria to make sure that instruments reflected the local demand. The instruments were divided into two sections namely Section A and B. Section A of Life building was on Bio data of the participants (Age, Gender, School type and Parent occupation). Section B consisted of sub-scales such as Assertiveness inventory, Self-efficacy scale and Decision-making inventory. Assertiveness inventory consisted of ten (10) items constructed in 4 Likert Scale with responses like ‘Always’, ‘Sometimes’, ‘Not often’ and ‘Never’. Examples of such questions are “When a person is highly unfair to you, do you call his attention to it?” “Do you usually have confidence in your own judgment?” Assertiveness inventory was adapted from Aberti and Emmons 1995. The instrument was revalidated and the reliability derived from the revalidation was 0.80 using Cronbach Alpha. Self-efficacy scale was also adapted from general Self-efficacy scale of Schwarzer and Jerusalem 1995 with ten times constructed in 4 Likert types of ‘not at all true’, ‘hardly true’, ‘moderately true’ and ‘exactly true’. Samples of the items are “I am confident that I could deal efficiently with unexpected events”, “When I am confronted with problems, I can usually find several solutions”. The reliability of the scale after revalidation was 0.85 using Cronbach Alpha. Decision-making scale was also adapted from Rowe 1997 Decision Style Inventory. The scale consisted of (10) ten constructed in 4 Likert types namely; ‘mostly like me’, ‘moderately like me’, ‘slightly like me’ and ‘least like me’. The reliability after revalidation was 0.75 using Cronbach

(Cronbach Alpha). Сите подгрупи од вештините за градење на животот беа преформулирани за да одат во прилог на разбирањата на учесниците и да се избегне културната пристрасност. Ова е така бидејќи инструментот првично беше развиен за лица кои немаат инвалидитет во различни околии од кој инструмент е адаптиран овој кој се користи за ова истражување. Па, употребата на јазикот потребно е да се промени каде што е потребно да се има одраз на чувствата и разбирањата на оваа група (ученици со нарушен слух) во различни околии каде што сега беше користен за истражување. Скалата за социјална приспособливост е самосоздаден инструмент. Содржи 10 делови во кои се содржани 4 Ликертови делови и тоа: „Целосно се согласувам“, „Се согласувам“, „Не се согласувам“ и „Воопшто не се согласувам“. Примери од овој дел се: „Многу лесно се спријателувам со врстници кои немаат нарушувања на слухот“, „Јас не се плашам да побарам помош од мојот наставник секогаш кога ми е потребна помош“. Веродостојноста на оваа скала е 0,69 после направеното пилот-тестирање со користењето на Кронбах Алфа (Cronbach Alpha).

Собирање податоци

Истражувачите лично ги посетија училиштата за спроведување на инструментите (Листата на вештини за градење на животот и Скалата за социјална приспособливост) со претходно добиена дозвола од страна на Министерството за образование. Наставниците беа известени за целта на истражувањето. Учесниците исто така беа известени за целта на истражувањето и беше побарана нивна согласност. Тие ученици кои се согласија да учествуваат им беа дадени претходно споменатите инструменти. Класните раководители обезбедија професионална поддршка при спроведувањето на истражувањето. Одговорите беа собрани откако учениците соодветно одговорија на поставените прашања. Вкупно учествуваа 150 ученици и сите ги вратија прашалниците, т.е. инструментите на крајот од собирањето на податоците, што укажува на 100 % одговор од нивна страна. Ваков успех беше постигнат благодареејќи на блиското следење при администрацијата на истражувачкиот инструмент од страна на наставниците и на истражувачите.

Alpha. All the sub-scales of Life building skills were reworded to meet the understanding of the participants and to avoid cultural bias. This is because the instrument was initially developed for non-disabled individuals in different environment from where it was now adapted. So, the language needs modification where necessary to reflect the feeling and the understanding of this group (students with hearing impairment) in different environment where it was now used for investigation. The Social adjustment scale was a self-constructed instrument. It contained 10 items constructed in for 4 Likert types of ‘Strongly agree’, ‘Agree’, ‘Disagree’ and ‘Strongly disagree’. Samples of the item are “I make friends with peers that are not hearing impaired easily”, “I am not scared to seek help from my teacher anytime I need help”. The reliability of the scale was 0.69 after pilot test using Cronbach Alpha.

Data Collection

The researchers personally visited the school used with the instruments (Life building skills inventory and Social adjustment scale) having obtained permission from the Ministry of Education. The head teachers and teachers were briefed on the purpose of the study. The participants were also briefed on the purpose of the research and their consents were sought and those who agreed to participate were given the instruments. The class teachers provided professional support. Responses were collected after the students had properly attended to them. A total number of 150 students who participated returned the instrument at the end of data collection indicating 100% responses. This was achieved because of close monitoring of the administration of research instrument by the supporting teachers and researchers.

Анализа на податоците

Прибраните одговори беа кодирани и анализирани со употребата на Пирсонова корелација и мултиплина регресија.

Резултати

Прашање број еден од истражувањето: Дали ќе има значителна врска помеѓу независните варијабли (самодоверба, самоделување и донесување одлуки) и социјалната адаптација на учениците со нарушен слух? За да се даде одговор на првото прашање, поврзувачка матрица (Табела бр.1), која ја покажува врската на коефициентите помеѓу независните варијабли (донесување одлуки, самоделување и самодоверба) со социјалната приспособливост.

Табела 2: Корелациска матрица помеѓу независните варијабли (донесување одлуки, самоефикасност, самодоверба и сигурност) и социјалното приспособување

	Донесување одлуки / Decision Making	Самоефикасност Self-Efficacy	Самодоверба, сигурност / Assertiveness	Самодоверба, сигурност Assertiveness
Донесување одлуки / Decision Making	1000 150			
Самоефикасност / Self-Efficacy	0.379** 0.000 150	1000 150		
Самодоверба, сигурност / Assertiveness	0.440** 0.000 150	0.236** 0.004 150	1.000 150	
Социјално приспособување / Social Adjustment	0.352** 0.000 150	0.272** 0.001 150	0.293** 0.000 150	1.000 150

**= correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed) / корелацијата е значајна на 0.01 (2-страно)

*= correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed) / корелацијата е значајна на 0.05 (2-страно)

Резултатите покажуваат дека донесувањето на одлука позитивно се поврзува и е значајно за социјалната приспособеност ($r = 0.352$, $p < 0.01$). Исто така, самоделувањето позитивно се поврзува и е значајно за социјалната приспособеност ($r = 0.272$, $p < 0.01$). Исто така, самодовербата позитивно се поврзува и е значајно за социјалната приспособеност ($r = 0.293$, $p < 0.01$). Конечно, врската помеѓу сите идентификувани независни варијабли (донесување одлуки, самоделување

Data Analysis

The responses collected were coded and analyzed using Pearson Product Moment Correlation and Multiple Regression.

Results

Research Question One: Will there be significant relationships among the independent variables (decision making, self-efficacy, and assertiveness) and social adjustment?

To answer research question 1, a correlation matrix (Table 1), showing the correlation coefficients between independent variables (decision making, self-efficacy, and assertiveness) and social adjustment.

Table 2: Correlation Matrix Showing Relationship between Independent Variables (decision making, self-efficacy, and assertiveness) and Social Adjustment

The results showed that decision making related positively and significantly with social adjustment ($r = 0.352$, $p < 0.01$). Also self-efficacy related positively and significantly with social adjustment ($r = 0.272$, $p < 0.01$). Also, assertiveness related positively and significantly with social adjustment ($r = 0.293$, $p < 0.01$). Conclusively, the relationship between all the identified independent variables (decision making, self-efficacy, and assertiveness)

и самодоверба) и социјалната приспособливост беше позитивна и статистички значајна. **Прашање број два од истражувањето:** До која мера комбинацијата на сите независни варијабли (самодоверба, самоделување и донесување одлуки) се поврзува со социјалната приспособливост на учениците со нарушен слух? За да се добие одговор на прашањето број два од истражувањето, повеќекратна регресија (од Табела бр.2) во која се покажува моќта за предвидливост при комбинирањето на независните варијабли (донесување одлуки, самоделување и самодоверба) и социјалната приспособеност.

Табела 3: Повеќекратна регресија на независните варијабли (донесување одлуки, самоефикасност, самодоверба и сигурност) и социјалното приспособување

Параметри / Parameter	Value / Вредност
Повеќекратна регресија / Multiple Regression	0.408
P - квадрат / R-Square	0.167
Adjusted R-Square / Приспособен P - квадрат	0.150
Стандардна грешка при проценка / Standard Error of Estimate	4.749

Табелата бр.3, погоре прикажана, ја претставува повеќекратната регресија на независните варијабли (донесување одлуки, самоделување и самодоверба) и социјалната приспособеност. Коефициентот на повеќекратната регресија (R) ја покажува линеарната врска помеѓу трите независни варијабли (донесување одлуки, самоделување и самодоверба) и социјалната приспособеност и изнесува 0.408. Приспособената четврта вредност на R изнесува 0.150. Ова имплицира дека варијациите во социјалната приспособливост поврзани со претходно наведените независни варијабли (донесување одлуки, самоделување и самодоверба) и социјалната приспособеност е 15.0 %.

Табела 4: Повеќекратна регресија (ANOVA) за социјално приспособување

Модел / Mode	Сума на квадрати / Sum of Squares	Df	Средна вредност ² / Mean Square	F	Sig
Регресија / Regression	658.704	3	219.568	9.736	0.000
Остаток / Residue	3292.690	146	22.553		
Вкупно / Total	3951.393	149			

and social adjustment were positive and statistically significant.

Research Question Two: To what extent will the combination of the independent variables (decision making, self-efficacy, and assertiveness) correlate with social adjustment? To answer research question 2, a multiple regression table (Table 2) showing the predictive power of the combination of the independent variables (decision making, self-efficacy, and assertiveness) and social adjustment.

Table 3: Multiple Regression of the Independent Variables (decision making, self-efficacy, and assertiveness) and Social Adjustment

Table 3 above presents the multiple regression of the independent variables (decision making, self-efficacy, and assertiveness) and social adjustment. The multiple regression coefficient (R) showing the linear relationship between the three independent variables (decision making, self-efficacy, and assertiveness) and social adjustment is 0.408. The adjusted R square value is 0.150; this implies that the variation in social adjustment accounted for by the stated independent variables (decision making, self-efficacy, and assertiveness) and social adjustment is 15.0 %.

Table 4: Multiple Regression (ANOVA) for Social Adjustment.

Табелата бр.4, погоре прикажана, ја покажува повеќекратната регресија (АНОВА) на независните варијабли (донесување одлуки, самоделување и самодоверба) врз социјалната приспособеност. Понатамошната верификација со користењето на повеќекратната регресија (АНОВА) даде резултат на F -односот = 9.736, $p < 0.01$. Ова укажува дека постои значајна линеарна врска помеѓу идентификуваните независни варијабли (донесување одлуки, самоделување и самодоверба) и социјалната приспособеност.

Прашање број три од истражувањето: До која мера секоја поединечно од независните варијабли (самодоверба, самоделување и донесување одлуки) ќе ја предвиди социјалната приспособливост на учениците со нарушен слух?

За да се добие одговор на прашањето број два од истражувањето, повеќекратна регресија (од Табела бр.4) во која се покажува моќта за предвидливост при комбинирањето на независните варијабли (донесување одлуки, самоделување и самодоверба) и социјалната приспособеност.

Табела 5: Коефициенти кои укажуваат на релативните ефекти на идентификуваните независни варијабли (донесување одлуки, самоефикасност, самодоверба и сигурност) и социјалното приспособување

Модел / Model	Нестандардизирани коефициенти / Unstandardized Coefficients		Стандардизирани коефициенти / Standardized Coefficient		Sig.	Забелешка / Remark
	B	Стандардна грешка / Std. error	Beta	T		
Константа / Constant	9.497	3.668		2.589	0.011	S
Донесување одлуки / Decision Making	0.153	0.060	0.227	2.2556	0.012	S
Самоефикасност / Self-Efficacy	0.163	0.090	0.148	1.810	0.072	N.S
Самодоверба и сигурност / Assertiveness	0.177	0.094	0.159	1.881	0.062	N.S

Табелата бр.5, погоре претставена, ги прикажува релативните ефекти на идентификуваните независни варијабли (донесување одлуки, самоделување и самодоверба) врз социјалната приспособеност, како што е прикажано во стандардизираниите Бета (Б) мерки. Донесувањето на одлука има најголем

Table 4 above shows the Multiple Regression (ANOVA) of the identified independent variables (decision making, self-efficacy, and assertiveness) on social adjustment. Further verification using Multiple Regression (ANOVA) produced F -ratio = 9.736, $p < 0.01$. This implies that there is a significant linear relationship between the identified independent variables (decision making, self-efficacy, and assertiveness) and social adjustment.

Research Question Three: To what extent will each of the identified independent variables (decision making, self-efficacy, and assertiveness) predict social adjustment?

To answer research question 3, a multiple regression table (Table 4) showing the predictive power of each of the identified independent variables (decision making, self-efficacy, and assertiveness) on social adjustment.

Table 5: Coefficients Indicating Relative Effects of the Identified Independent Variables (decision making, self-efficacy, and assertiveness) and Social Adjustment

Table 5 above shows the relative effects of the identified independent variables (decision making, self-efficacy, and assertiveness) on social adjustment as indicated by standardized Beta (B) weights. Decision making contributed most and directly to social

придонес и директно се поврзува со социјалната приспособеност ($B = 0.227$; $t = 2.556$; $p < 0.05$). Придонесот на другите независни варијабли (самоделување и самоверба) врз социјалната приспособеност е следниот: самоверба ($B = 0.159$; $t = 1.881$; $p > 0.05$) и самоделување ($B = 0.148$; $t = 1.810$; $p > 0.05$). Ова укажува дека самодонесувањето на одлука има позитивно релевантен ефект што е статистички значаен за социјалната приспособеност.

Дискусија

Од добиените резултати на првото прашање од истражувањето беше утврдено дека сите независни варијабли: самоделување, донесување одлука и самоверба имаат позитивна врска со социјалната приспособеност на учениците со нарушен слух. Ова имплицира дека вештините за градење на животот играат витална улога во начинот на кој се приспособуваат децата со нарушен слух во нивната непосредна околина. Резултатите од ова истражување ги потврдија претходните откритија на различни истражувања кои утврдија дека за да се промовира социјалната приспособеност на една индивидуа (19, 20), самоделувањето игра значајна улога во мотивацијата на личноста и нејзината сопствена контрола и посредува со социјалните и образовните достигнувања (24) и способноста да се донесе добра одлука е еден индикатор за социјална приспособеност (31). Тоа значи дека причината зошто им е тешко на учениците со нарушен слух да иницираат социјална интеракција или да воспостават врска со нивните врстници во нивната средина се поткрепува со неспособноста да се развијат основни животни вештини.

Резултатите од истражувањето од второто прашање утврдија меѓусебен придонес на сите независни варијабли со зависните варијабли што е социјалната приспособливост. Со импликација, самоделувањето, донесувањето на одлуки и самовербата може да влијаат на социјалната приспособеност на учениците, особено на учениците со нарушен слух. Ваквото откритие е во корелација со останатите истражувања за секоја од варијаблите одделно кои независно имаат утврдено некој степен на влијание врз социјалната приспособеност на децата и адолесцентите (6, 18, 26, 30, 31). Тоа значи, да се има високо или ниско ниво на самоделување има импликации

adjustment ($B = 0.227$; $t = 2.556$; $p < 0.05$). The contributions of other independent variables (self-efficacy and assertiveness) to social adjustment are: assertiveness ($B = 0.159$; $t = 1.881$; $p > 0.05$), and Self-efficacy ($B = 0.148$; $t = 1.810$; $p > 0.05$). This implies that only decision making has a positive relative effect which is statistically significant on social adjustment.

Discussion

From the result of research question 1, it was revealed that all independent variables namely: self-efficacy, decision-making and assertiveness have positive relationship with social adjustment of students with hearing impairment. This implies that life building skills play vital roles in the way children with hearing impairment adjust to their immediate environment. The result of this study corroborated the findings of different studies that revealed that to be assertive promote social adjustment of an individual (19, 20), self-efficacy plays important role in self-motivation and self-regulation and mediate social and learning achievement (24) and the ability to make good decision is an indication of social adjustment (31). It therefore means that the reason why it is difficult for students with hearing impairment to initiate social interaction or establish relationship with peers in the environment anchors on the inability to develop basic life skills.

The result of research question 2 revealed joint contribution of all the independent variables to dependent variables which is social adjustment. By implication, self-efficacy, decision-making and assertiveness can influence the social adjustment of students especially students with hearing impairment. The finding is in line with various researches on each variable that have independently revealed some level of influence on social adjustment of children and adolescents (6, 18, 26, 30, 31). It then means that

врз социјалната приспособеност на учениците со нарушен слух. Исто така, вештините на самоверба и донесување одлуки се значајни за индивидуите со нарушен слух и нивната приспособеност во нивната непосредна средина. Понатаму тоа значи, децата, адолесцентите и младите возрасни лица со нарушен слух ако развијат соодветни социјални вештини коишто би го подобриле нивното социјално приспособување на овие индивидуи што е можно порано во нивните животи, истото ќе се одрази врз начинот на нивното социјално однесување и тоа ќе им помогне да имаат квалитетен живот во нивната околина.

Со третото истражувачко прашање се покажаа релативните придонеси на секоја една од индивидуалните варијабли со зависната варијабла и тоа дека донесувањето на одлуки придонесува најмногу и директно кон социјалната приспособеност на учениците со нарушен слух. Тоа е следено од самодувањето и потоа од самовербата. Тогаш тоа значи, да се живее на социјално прифатлив начин зависи од одлуките кои ги донесува една личност (23). Покрај неспособноста, способноста социјално да се приспособи една индивидуа на каква и да е околина, е под влијание на донесувањето на одлуки кои се конструирани од внатрешноста на самата личност (31). Конструирањето од внатрешноста мора да биде добро развиено кај децата, адолесцентите и младите возрасни лица со нарушен слух, проследено со други останати животни вештини со цел да се постигне подобра социјална приспособеност на овие лица. Развивањето на способноста да се донесе одлука вклучува способност да се интегрира и да се одрази на голем број процеси низ кои процеси ќе биде донесена соодветната одлука, што претставува недостаток кај поголемиот број лица кои имаат нарушување на слухот (30, 31). Затоа, неспособноста за донесување правилна одлука може да влијае врз некои негативни одлуки кои најавуваат ризични активности кои би ги презеле лицата со нарушен слух (31). Значи, донесувањето на негативни одлуки имаат влијание врз животните патеки на една индивидуа кои на крајот може да се манифестираат во форма на социјално непристојно однесување, што пак е одраз на лошата социјална приспособеност.

having high or low self-efficacy has implication on social adjustment of students with hearing impairment. Likewise, assertiveness and decision-making skills are very important for hearing impaired individuals to socially adapt to their immediate environment comfortably. It therefore means that if children, adolescents and young adults with hearing impairment develop appropriate social skills which could better social adjustment of individuals with hearing impairment as early as possible, it will reflect in their social behaviour and this will in turn help them to live quality life in their environment (23).

The findings from research question 3 that showed the relative contributions of each of the independent variables to dependent variable revealed that, decision making contributed mostly and directly to social adjustment of students with hearing impairment. This was followed by self-efficacy and then assertiveness. It then means, living socially acceptable life depends on the decision of an individual (23). Beyond disability, the ability to socially adjust to any environment is being influenced by decision-making which is inner construct (31). This inner construct must be well developed in children, adolescents and young adults with hearing impairment together with some other life skills to achieve better social adjustment. Developing the ability to make decision involves ability to integrate and reflect on so many processes through which appropriate decisions about life would be taken, which is mostly lacked in many individuals with hearing impairment (30, 31). Therefore, the inability to make right decision could have influenced some negative decisions that portend risky activities embarked on by individuals with hearing impairment (31). Hence, making negative decisions affect life pattern of an individual which eventually manifest in form of social misconduct which is a reflection of poor social adjustment.

Заклучок

Во оваа студија се испитуваше врската помеѓу вештините за градење на животот и социјалната приспособеност на учениците со нарушен слух. Оваа студија станува императивна во поглед на проблемот со социјалната приспособеност на учениците со инвалидитети во рамките на нивното опкружување. Она што беше утврдено ја откри значајната врска помеѓу некои од вештините за градење на животот и социјалната приспособеност на учениците со нарушен слух. Помеѓу независните варијабли кои беа испитувани (самоделување, самодоверба и донесување одлуки), донесувањето на одлуки се утврди дека е најкритично за социјалната приспособеност на учесниците на ова истражување.

Конфликт на интереси

Авторите изјавуваат дека немаат конфликт на интереси во овој труд.

Благодарност

Го користиме овој медиум за да му се благодариме на др. Ј. Оволаби за анализирањето на податоците и неговите професионални совети за време на пишувањето на овој труд и исто така на Даниел Адебаи кој помогна при пишувањето на овој труд.

Conclusion

This study investigated relationship between life building skills and social adjustment of students with hearing impairment. This study becomes imperative in view of social adjustment problem of students with disabilities in mainstream setting. The findings revealed significant correlation of some life building skills and social adjustment of students with hearing impairment. Among independent variables under investigation (self-efficacy, assertiveness and decision-making), decision-making was found to be more critical to social adjustment of the participants.

Conflict of Interest

The authors declare no conflict of interest on this article.

Acknowledgement

We use this medium to appreciate Dr. J. Owolabi for analysing the data and his professional advice during the development of this manuscript and also, Daniel Adebiyi who assisted in typing the article.

Референци / References

1. World Health Organisation. WHO global estimates on prevalence of hearing loss (online): 2012 (cited 2017 Feb). Available from : http://www.who.int/pbd/deafness/INHO_GE_HL.pdf
2. Adibsereshki N, Vernosfaderani AM, Movalli G. The effectiveness of life skills training on enhancing the social skills of children with hearing impairment in inclusive schools. *Child Education* 2015; 468-476.
3. Prutton R, Social Skills issues of mainstreaming hearing impaired children. 2004; St. Louis. MO: Washington University School of Medicine.
4. Pettala R K, Rajaguru S. Effect of life skills training among students with hearing impairment. *IJARIE* 2016; 2(6): 956-965.
5. Sheridan SM, Walker D. Social Skills in context: Consideration for assessment, intervention, and generalization. In C.R. Reynolds & T.B. Gutkin (Eds) *The handbook of school Psychology*. 1999, Newyork, NY: Willey.
6. Samarei AA, Lalei FA. Efficacy of teaching life skills on family stress and social acceptance. *The Quarterly Journal of Fundamentals of Mental Health*, 2005; 7(25-26): 47-55.
7. Maghsoudi A, Hashemisabour N, Yazdani M, Mehrabi T. The effect of acquiring life skills through humor on social adjustment rate of the female students *Iranian Journal of Nursing and Midwifery Research* 2010; 15: 195-201.
8. Yuhan X. Peer interaction of children with hearing impairment. *International Journal of Psychological studies* 2013; 5(4): 17-25.
9. Bierman K, *Peer Rejection: Developmental Processes and Intervention Strategies*. 2004; New York: Guilford.
10. Zins J E, Weissberg R P, Wong MC, Walberg HJ. *Building academic success on social and emotional learning: What does the research say?*. 2004: Newyork: Teacher College Press.
11. McElwain N L, Volling BL. Preschool children's interactions with friends and older sibling: Relationship specificity and joint contributions to problem behavior. *Psychology*. 2005; 19: 486-496.
12. Guralnic MJ. Early intervention approaches to enhance the peer-related social competency of young children with developmental delay. *Infants' young child* 2010; 23: 73-83
13. Deluzio J, Grolamento L. Peer interaction of Preschool children with and without hearing loss. *Journal of Speech, Language and Hearing Research* 2011; 54: 1197-1210.
14. Bat-Chava Y, DEigman E. Peer relation of children with Cochlea implants. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education* 2001; 6: 186-199.
15. Wolpe J, Lazarus A. *Behavioural therapy technique*. Oxford: Pergamon Press, 1996.
16. Lawrence K. Classroom social experiences as predictors of academic performance. *Developmental Psychology* 41: 319-327.
17. Ozdemir S. Peer functioning with children with AD/HD: A review of current understanding and intervention options (unpublished Postgraduate thesis). Gazi University Turkey, 2009.
18. Master J, Burish T, Hollon S, Rimm D. *Behavior therapy* (3rd ed). Newyork: Harcourt, 1987.
19. Elliot TR, Herick SM, Patti AM, Witty TE, Godshall FJ, Spruell M. Assertiveness, Social Support, and Psychological adjustment following spinal cord injury. *Behav Res Ther* 1991; 29(5): 485-493
20. Elliot T, Gramling S. Personal assertiveness and effects of social support among college students. *Journal of counseling psychology* 1990; 37: 427-436.
21. Bandura A. *Social foundation of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall, 1986
22. Thomas R. *Promoting Social Skills in hearing impaired children ages 11-14*. Independent studies and capstones 1992; Paper 510. St. Louis MO: Programme in Audiology and Communication Science, Washington University of Medicine.
23. Adeniyi SO, Kuku OO. Personal-Social factors as correlates of school interest among adolescents with hearing impairment in Lagos State, Nigeria. *The Lagos counselor* 2016; 9(1): 11-25.
24. Pintrich PR. The role of motivation in promoting and sustaining self-related learning. *International Journal of Educational Research* 1999; 31: 459-470.
25. Pajare F. Self-Efficacy beliefs in academic settings. *Review of Educational Research* 1996; 66(4): 543-578
26. Burk P, Karen L. Adjustment of hearing impaired children; Risk and resistance factors. (Dissertation abstract: Section B) *The science and Engineering* 2002; 56(6-13): 3049
27. Wauters L, Knoors H. Social integration of deaf children in inclusive schools. *Journal of deaf studies and Deaf Education* 2007; 13: 21-26
28. Furby L, Beyth-Marion R. Risk taking in adolescence: A decision –making perspective. *Developmental Review* 1992; 12: 1-44.
29. Thanni MO. Life building skills as determinants of social adjustment of students with disabilities in Lagos State, Nigeria. (Unpublished Masters Dissertation) University of Lagos, Nigeria, 2015.
30. Adeniyi SO. Family life and HIV/AIDS related factors as predictors of knowledge and attitude to HIV/AIDS among adolescents with hearing impairment in Southwestern Nigeria. (Unpublished Ph.D. Dissertation) University of Ibadan, Nigeria 2012.
31. Adeniyi SO, Olufemi-Adeniyi OA. Factors predicting attitudes of adolescents with hearing impairment towards risk sexual intercourse in Southwestern Nigeria. *Lagos Education Review* 2014; 14(2): 19-31.
32. Adeniyi SO. *Counselling Parents and People and People with Special needs: The beginning of building inclusive society in Nigeria*. In T. Ajobiewe & P.I.Osuorji (Eds) *New Perspective in special needs education for sustainable development*. 2010, Ibadan, Glory-Land Publishing Company.